

TANULMÁNYOK / STUDIES

*Szilágyi Ferenc*¹ – *Fogarasi József*²

*Románia partiumi megyéinek munkaerőpiaci sajátosságai*³

A vizsgált megyék Románia észak-nyugati részén, az Európai Unió belső határán helyezkednek el és Románia gazdasági félperifériáját alkotják, ugyanakkor többnyelvű határrégióként jelentős mértékben vették ki a részüket a munkaképes korú népesség kibocsátásában. A EU irányába zajló munkaerővándorlást precízen követni meglehetősen nehéz, az elvándorló népesség jellemzően nem jelentkezik ki a romániai lakcíméről, a népességi statisztikákban csak elenyésző arányban tudják ezt a folyamatot kimutatni. A ténylegestől eltérő elméleti népességszámmal kifejezett fajlagos társadalmi-gazdasági mutatókat ugyanakkor alapvetően befolyásolják ezek az eltérések. Tanulmányunkban az öt partiumi megye munkaerőpiaci helyzetét vizsgáljuk az évezred második (válság-) évtizedének változásaira fókuszálva. Vizsgálatunk eredményei rámutatnak a földrajzi elhelyezkedés felemás hatásaira. A nyugati peremhelyzet a kapufunkció révén részben kedvezően hat a partiumi munkaerőpiacra, más tekintetben viszont a (fél-)periféria jelleg domborodik ki (gazdaságirányítási és tudásintenzív ágazatok alacsonyabb, a feldolgozóipar és a szállítás országosnál magasabb aránya). A kedvező hatások a fő szállítási útvonalak mentén jelentkeznek, a vizsgált régió kettészakad: a déli részen Bihar és Arad a centrum megyékhez való felzárkózás erőteljes jeleit mutatja a munkaerőpiaci mutatói alapján, viszont a három északi megye (Szatmár, Szilágy, Maramaros) teljesítménye sokkal visszafogottabb.

*Kulcsszavak: területi mintázat, munkaerőpiac, félperiféria, Partium
JEL-kód: J10, J11*

Labour market characteristics of the Partium region counties in Romania

The article is focusing on the labour market of Nord-Western counties in Romania, located mainly near the internal border of the country with the European Union. Labour market in this semi-periphery, multi-linguistic border region of Romania is characterised by a massive outflow of active population (labour force). Difficulties in recording of labour outmigration to the EU requires a cautious interpretation of the specific social-economic indicators related to population/labour statistics. The aim of this paper is to investigate labour market evolution of this five Romanian counties situated in the Partium (Crisana) historical region during the previous decade. Our results indicate mixed effects of geographic location. The Western peripheral location partly has a positive effect on the labour market in the Partium region through gateway functions, but in other respects (semi-)peripheral characteristics (lower share of economic management and knowledge-intensive sectors, higher share of manufacturing and transport than national) are also present. The positive effects are concentrated along the main transportation routes, which split the region in two: in the southern part, Bihar and Arad show strong signs of catching up with the centre counties in terms of labour market indicators, while the three northern counties (Satu Mare, Sălaj, Maramureş) show a much more subdued performance.

¹ Partiumi Keresztény Egyetem/Partium Christian University, PhD, egyetemi docens/associate professor; ferenc.szilagyi@partium.ro

² Partiumi Keresztény Egyetem/ Partium Christian University, és Óbudai Egyetem/Óbuda University, egyetemi tanár/professor; fogarasi@partium.ro

³ A kutatás a PKE PADE 113/2019-es projektjének keretében valósult meg.

Keywords: spatial-economic pattern, labour market, semi-periphery, Partium/Crişana-Maramureş

JEL-kód: J10, J11

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2024.23>

Bevezetés

Az ezredfordulótól a Covid-időszakig a tágabb, Kelet-Közép Európai régió szempontjából kegyelmi éveket éltünk. Az azt megelőző évtized végének gazdasági válságát követően, a gazdasági átalakulásnak (Lipták–Tóth–Veres, 2014.) és jelentős részben az európai uniós támogatásoknak köszönhető infrastrukturális megújulás/fejlesztés (Surubaru, 2020.), valamint a tartósan tűnő regionális béke eredményeként a térségbeli országok gazdasági évről évre számottevő mértékű növekedést, Európai Unió viszonylatban pedig jelentős ütemű felzárkózást mutattak (Goecke–Hüther, 2016.). A folyamatok ugyanakkor nem voltak lineárisak, országonként eltérő stratégiák mutatkoztak (Simionescu–Lazányi–Sopková–Dobeš–Balcerzak, 2017.), ugyanakkor számos dimenzióban tetten érhető az EU-s periférijellegből fakadó negatív tendencia is. A számottevő felzárkózás ellenére, összefüggő közép-európai centrumtérsegek térségünkben még nem alakultak ki (Tóth–Nagy, 2016.). Az aktuális gazdasági és geopolitikai helyzetet a kelet-közép európai makrorégió szempontjából számos fejlődési kihívást rejt magába, és rövid időszakon akár a térség két klaszterre való szakadásának a lehetőségét is magában rejt (Kocziszky–Szendi, 2023.).

Romániai munkaerőpiaci trend a fiatal munkavállalók tömeges kiáramlása és nagyon magas külföldi munkavállalási szándéka (Williams–Jephcote–Janta–Li, 2018.). A rekord méretű gazdasági növekedés az alacsony szintű kiinduló szintről, illetve az alacsony jövedelemszintnek is köszönhető, de kérdéses, hogy ez a gyors ütemű növekedés mikor válik fenntarthatatlanná annak a humán erőforrás-vesztésnek köszönhetően, ami szintén kiugróan magas a térség országaival való összehasonlításban. A Covid-időszakot követően már új jelenségként vált jellemzővé a szabad munkahelyek ázsiai munkaerővel való betöltése. A 2023-ban kibocsájtott 100.000 fős, a harmadik világba kiadható kvóta mérete is jól mutatja, hogy a munkaerőhiány, az amúgy EU-s összevetésben alacsony szintű foglalkoztatási-sarokszámok ellenére is ma már a román gazdaság bővülésének fő akadályozója. 2020-ban civil szervezetként jött létre a Munkaerőimportőrök Patronátusa (PIMP – Patronatul Importatorilor de Munca⁴) amely a romániai vállalkozásokat bekapcsolja a munkaerőimport folyamatába. A PIMP adatai szerint 2023-ban ugyan csak a felét sikerült betölteni a meghirdetett 100.000 fős keretszámnak (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2023.)⁵, de 2024-ben újra azonos méretű munkaerő kontingens „importálható” az országba. A PIMP adatai szerint a román kormány 2018-ban 15.000 fős, 2019 és 2020 között évi 30.000, 2021-ben évi 50.000, azóta pedig évi 100.000 fős kvótát hagy jóvá (Patronatul Importatorilor de Munca, 2021.).

Vizsgálatunkkal Románia északnyugati történelmi nagyrégióját, a Partium területét célozzuk. A Partium országon belüli, sőt tágabb kelet-közép európai léptékkel is értelmezhető specifikumait egy sor történelmi és geográfiai faktor eredményezi:

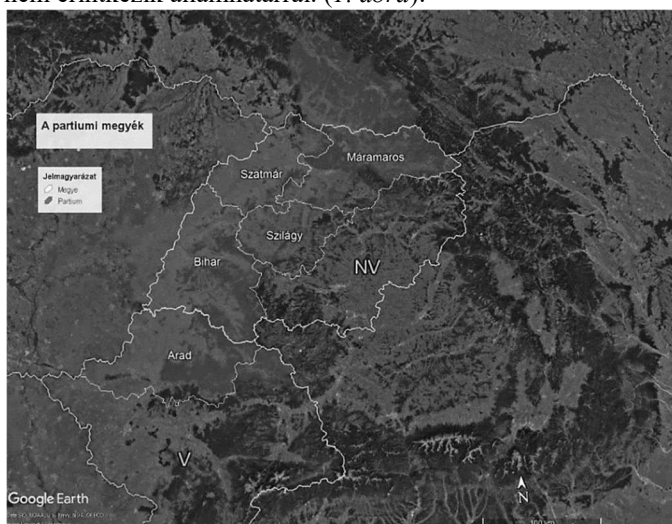
- A Partium-történelmi régió meghatározása meglehetősen bonyolult, praktikus megfontolásból kutatásunkban az ország ezen térségében elhelyezkedő megyék alapján vizsgáltuk (Szilágyi, 2019). Ez a jelenleg is hatályban lévő, 1968-ban lezajlott közigazgatási reformmal létrehozott megyéken alapul és közülük azt az öt egységet tekintjük partiuminak, amelyek dominánsan a történelmi Partium területén fekszenek, tehát: Arad, Bihar, Szatmár,

⁴ <https://www.pifm.ro/despre-pifm>

⁵ A hivatalos vízumkibocsátási számok ennél jóval magasabb arányt mutatnak:

<https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicare-de-pres/7146-cp-contingent-29122023>

Szilágy és Máramaros megyék területét⁶. Ezen megyék együttes területének mintegy 90%-a a tulajdonképpeni Partium területére esik. Közülük négy az államhatáron fekszik: Arad, Bihar és Szatmár a magyar-román, Szatmár és Máramaros a román-ukrán határon. Az öt megye közül egyedül Szilágy nem érintkezik államhatárral. (1. ábra).

1. ábra: A Partiumként azonosítható területek és az általunk vizsgált partiumi megyék földrajzi kiterjedése (Google Earth; saját szerk.)

The geographical extent of the areas identifiable as Partium and the Partium counties studied (Google Earth; own ed.)

- Határvidék-jelleg: a román-magyar (nyugaton) és a román-ukrán (északon) államhatár túlnyomórészt egyezményes külső határt képez a vizsgált régió nyugati és északi oldalán (Szilágyi–Elekes, 2020.). A román-magyar államhatár 90%-a a vizsgált megyék mentén fekszik (az összes vasúti (5) és egy kivétellel valamennyi közúti (11) határátkelővel).
- A határvidék-jelleg egyben a térszerkezeti és a gazdasági értelemben vett külső periférijellegét is meghatározza. Ezt a periféria-jelleget mérsékli a relatív, országon belüli viszonylag kedvező (nyugati fekvésű) pozíció, illetve a városhierarchiában is relatív jó teljesítő kvázi-regionális pólusok jelenléte (Nagyvárad, Arad), vagy közelsége (Debrecen, Magyarország) (Horeczki–Rác–Bilasco–Szilágyi, 2023.).
- Markáns természeti választóvonalak és belső perifériák jelenléte a vizsgált terület keleti peremén (Keleti-Kárpátok, Erdélyi-Szigethegység, Szamos-fennsík), ami térben elszigeteli a térséget Románia déli és központi gazdasági erőtereitől.
- A déli történelmi határ (Maros-völgy) ma már elmosódott és az aktuális közigazgatási felosztás sem ezen a vonalon fut már.
- A Partium területét nyugaton tehát egyezményes adminisztratív határok, keleten természetes választóvonalak izolálják és teszik jól meghatározhatóvá (Szilágyi, 2019-2.). A természetes integrációs és „lejtési” irány tehát nyugati, de Románia schengeni csatlakozásáig a

⁶ A Partiumi régió fogalmát a trianoni döntéssel Romániához csatolt kelet-tiszántúli területekre értjük, amelyek korábban Arad, Csanád, Bihar, Szatmár, Ugocsa, Szilágy és Máramaros vármegyék részét képezték. Napjaink közigazgatási határai szerint Bihar és Szatmár teljes egészében partiuminak tekinthetők. Arad birtokol Marostól délre eső bántási (a megye területének 18%-a), Máramaros (Láposvidék – 17%) és Szilágy (45%) pedig történelmi erdélyi területeket is. Az öt megyén kívül mindössze két Kolozs-megyei település (Királyhágó, Feketető) és a történelmi Zaránd Hunyad megyéhez tartozó részei maradnak ki a lehatárolásból.

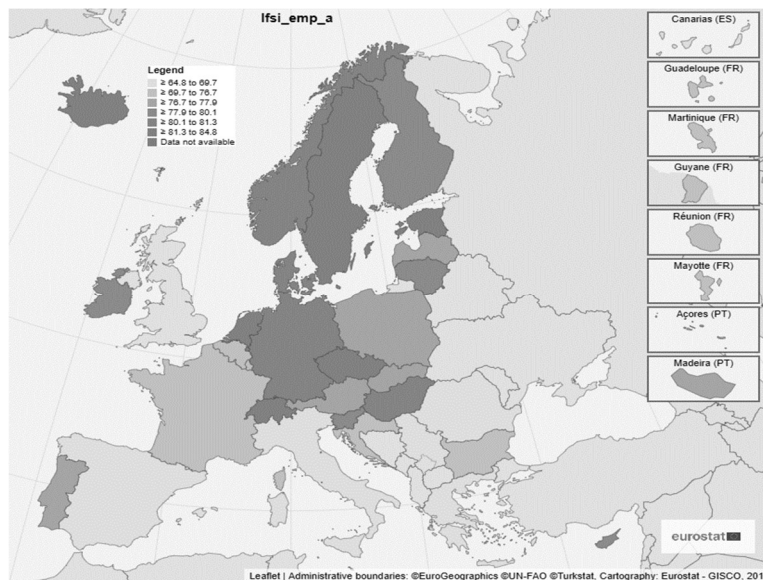
természetes integrációs folyamatok korlátozottak maradnak, kiteljesedésük még várat magára. Mindazonáltal az államhatár az elmúlt évtizedekben gyengült (a Covid-időszak kivételével) és kétirányú folyamatok (napi és heti ciklusú ingázás, határon átnyúló nagyvárosi vonzaskörzetek kialakulása) beindulását így is lehetővé tette (Szilágyi–Miklósné Zakar, 2021.).

Kutatásunk célja elemezni az északnyugat-romániai, partiumi megyék munkaerőpiaci állapotát az elmúlt évtizedben és megvizsgálni, hogy a térség periférikus helyzetéből fakadó területi sajátosságok lelepleződnek-e egy sajátos jellemzőkkel bíró munkaerőpiaci téregységben.

Munkaerőpiaci jellemzők Romániában és a Partiumban

Az európai munkaerőpiaci helyzet tekintetében a tagállamoknak két jellegzetes csoportja különíthető el: a közép- és észak-európai országok, amelyek elől járnak a foglalkoztatási rangsorban és a velük szemben álló dél-európai országok, amelyek az elmúlt évtized számottevő változásai ellenére is jellegzetesen a foglalkoztatási sorrend végén helyezkednek el. A 2022-es munkaerő arányok térképén is jól kirajzolódik ez az eltérés (2. ábra). Az EU-ban mindössze öt olyan ország található, ahol ez az arány 70% alatt marad, valamennyi az EU déli felében és ebben a tekintetben Románia 68,5%-os arányával mindössze Olaszországot és Görögországot előzi meg a rangsorban (Eurostat, 2023.). Románia közvetlen északnyugati szomszédjaként Magyarországra már az egyik legmagasabb, 80%-ot meghaladó érték jellemző.

Szűkebb régiók szempontjából ez azért is különösen érdekes, hiszen az északnyugat-romániai megyék közvetlenül ezen a választóvonalon helyezkednek el és felmerül a kérdés, hogy területi értelemben a vizsgált megyék képeznek-e egy átmeneti régiót a két szomszédos állam között, vagyis a partiumi megyék sajátos csoportot képeznek-e a romániai munkaerőpiaci térben?

2. ábra: A foglalkoztatás megoszlása az Európai Unióban 2022 (forrás: Eurostat⁷)
Distribution of employment in the European Union in 2022

A népesség számát a romániai Nemzeti Statisztikai Intézet (INSSE) a január 1-i rezidens népességre vonatkozó adatból (POP105A, 2023), a népszámlálási eredményekkel korrigált becsléssel számolja, ami feltételezhetően nagyobb értéket mutat a tényleges népességszámnál. A népességszám túlbecslése a fajlagos mutatószámok (negatív irányú) torzulását okozhatja. Ez az a

⁷ [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/lfsi_emp_a\\$defaultview](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/lfsi_emp_a$defaultview)

keretszám, ami a munkaerőpiaci kategóriákat „matrjoska babaszerű” részalmazokként tartalmazza (munkaerő, aktív népesség, foglalkoztatottak, alkalmazottak, illetve az általunk külön is vizsgált termelő ágazatok alkalmazottai). Mivel a népességszám már bő három évtizede folyamatos csökkenést mutat, ez a létszámfogyatkozás a munkaerőpiacra is befolyással van.

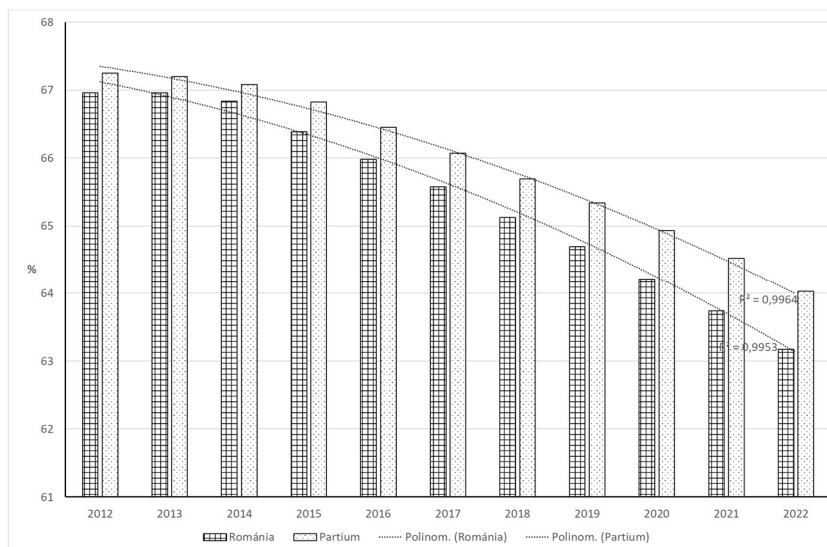
A **munkaerő** állomány az adott év utáni januári 1-i népességszámán alapuló INSSE becslés (FOM101A, 2023.). A jogszabályoknak megfelelően határozza meg a munkaképes korosztályokat, nemek szerint eltérő módon. A jogi környezet változása, minden esetben a statisztikai becslésen is nyomot hagy. A módszertani nehézségek miatt kutatásunkban a munkaerőt a nemi bontástól független 16-65 év közötti rezidens népességszám alapján vizsgáljuk (POP105A, 2023).

1. táblázat: A munkaképes-korú népesség létszám (1000 fő) alakulása Romániában és a Partiumban 2012-2023 (Adatforrás: INSSE, POP105A)

Changes in working-age population (1000s) in Romania and Partium 2012-2023 (source: INSSE, POP105A)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Románia	13 456	13 405	13 336	13 195	13 038	12 882	12 721	12 567	12 428	12 256	12 029
Partium	1 378	1 372	1 365	1 355	1 340	1 325	1 310	1 296	1 283	1 267	1 251
Partium%	10,25	10,24	10,24	10,27	10,28	10,29	10,30	10,31	10,33	10,34	10,41

A munkaképes korú népesség létszáma úgy országos, mint regionális szinten folyamatosan csökkenő tendenciát mutat a vizsgált évtizedben (2012-2022): Romániában ez a csökkenés közel 1,5 millió fő, de a Partiumi megyék esetében is bőven meghaladja a 100 ezer főt (1. Táblázat). A Partium mintegy tizedét adja a romániai munkaerőpiacnak. Ebben a régióban a vizsgált mutató visszaesése kisebb mértékű az országosnál, így a Partium részaránya nagyon lassú, de folyamatos növekedést mutat. Miközben az elmúlt évtizedben a munkaképes lakosság aránya 67%-ról országosan 63% alá csökkent, addig a Partium alacsonyabb ütemű csökkenése lassan nyíló, eltérő fejlődési irányt mutat (3. ábra).

3. ábra: A 15 és 65 év közötti korosztály aránya a rezidens népességen belül Romániában és a Partiumban 2012-2022 (Forrás, saját szerk. INSSE POP105A alapján)

Percentage of 15-65 year olds in the resident population in Romania and the Partium counties, 2012-2022

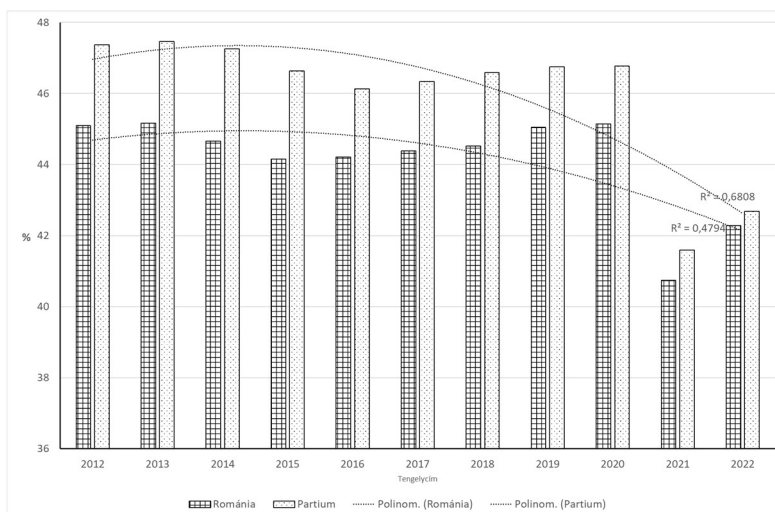
Az **aktív népesség** (*populatia activa*) a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes száma (FOM102A, 2023.). A romániai Nemzeti Statisztikai Intézet számítási módszertanának változása szintén érintette, de itt a 2014 előtti és utáni értékek között mégsem tapasztalható drasztikus elmozdulás.

2. táblázat: Az aktív népességszám (1000 fő) alakulása Romániában és a Partiumban 2012-2022 (Adatforrás: INSSE, FOM102A)

Evolution of the active population (1000 persons) in Romania and the Partium counties 2012-2022 (Data source: INSSE, FOM102A)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Románia	9063,4	9042,9	8910	8776,8	8735,8	8717,9	8696,4	8750,5	8736,9	7835,6	8051,2
Partium	971,4	969,6	962,2	945,9	930,5	929,7	929,5	927,6	924,8	817,2	834,6
Partium%	10,72	10,72	10,80	10,78	10,65	10,66	10,69	10,60	10,58	10,43	10,37

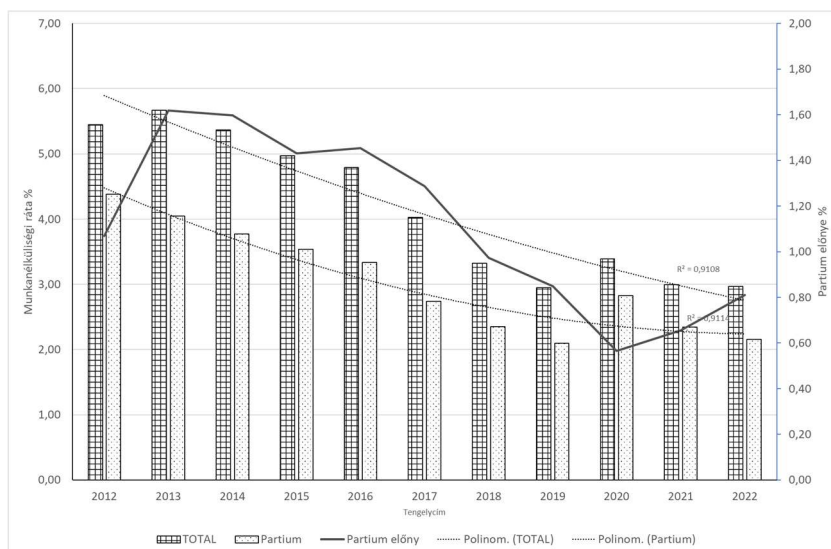
Az aktív népesség tekintetében is igaz két korábbi megállapítás. Az elmúlt évtizedben úgy Románia, mint a Partium esetében csökkenés tapasztalható, illetve a Partium mintegy 10%-kal járul hozzá az országos aktív népességhez (2. Táblázat). Ugyanakkor bizonyos fokú volatilitás jellemző erre az indikátorra, az ráták a 40-48%-os intervallumban mozognak. Főleg a Covid-hatás kapcsán jelenik meg egy jelentős visszaesés, illetve visszapattanás. Másrészt elletében a munkaképes-korú lakossággal az elmúlt évtized közepéig a stabilan magasabb partiumi aktivitási rátára az országos érték lassan kezdett felzárkózni, majd a covid időszakban a partiumi érték jelentősebb zuhanással közeledett jelentősen. A két ráta trendvonala egyértelműen a záródás irányába mutat. Az okok mélyebb vizsgálatot igényelnek, de a folyamat egyik összetevője minden bizonnyal a határon átvélő foglalkoztatás területén jelentkező időszakos problémák voltak (4. ábra).

4. ábra: A bruttó aktivitási ráta alakulása Romániában és a Partiumban 2012-2022
Evolution of the gross labour force participation rate in Romania and the Partium counties, 2012-2022 (Source, own ed. based on INSSE POP105A and FOM102A)

A *munkanélküliek létszáma* a munkaképes korú, munkára alkalmas, munkahely és számottevő jövedelem nélküli, azonnali munkára képes és hajlandó, a Nemzeti Munkaerőelhelyezési Ügynökség által nyilvántartott népességet jelenti (SOM101E, 2023.). Iskolai végzettségűek, akik 60 napon belül nem találnak a végzettségüknek megfelelő munkát, automatikusan bekerülnek ebbe

a kategóriába. A *munkanélküliségi rátát* a munkanélkülieknek az aktív civil népességen belüli arányával fejezik ki (SOM103A, 2023.). Az adatok közigazgatási forrásból származnak és pontosabbak az általános rezidens népességből származtatott indikátoroknál.

5. ábra: A munkanélküliségi ráta aránya Romániában és a Partiumban (2012-2022) és a két ráta különbsége (Partium előny) Forrás: saját szerk. INSSE SOM101E alapján
Unemployment rates in Romania and the Partium counties (2012-2022) and the difference between the two rates (Partium adv.) Source: own ed. based on INSSE SOM101E)

A foglalkoztatás tekintetében kedvező tendenciák jellemezték a Kelet-Közép Európai országokat az elmúlt évtizedben. Ez Románia esetében is megmutatkozik, hiszen csökkenő munkanélküliségi trendek figyelhetők meg országosan és a Partiumban is. Ennek megfelelően a munkanélküliségi adatokban jelentős visszaesés következett be a Covid-időszakig, országosan a 2013-ban még félmillió föléi érték 2019-ig lefeleződött (257,8 ezer fő) és bár a Covid első évében növekedés figyelhető meg (296 ezer fő), 2021-től kezdve folytatódott a csökkenő tendencia. A Partium esetében is hasonló a dinamika, azzal a különbséggel, hogy regionálisan mindvégig kedvezőbbek, tehát relatív alacsonyabbak voltak a munkanélküliségi ráta értékei (5. ábra). Ami a létszámot illeti a 2012-es 42,5 ezer fős induló érték 2019-ig kevesebb, mint felére zsugorodott (19,5 ezer fő), majd a 2020-as megugrást (26 ezer fő) követően, 2021-től újra folytatódik a csökkenés (2022: 18 ezer fő). Az alacsonyabb értékek visszavezethetők a határmenti területek erőteljes iparosodására, illetve a nemzetközi ingázás lehetőségére is.

Ami a munkanélküliségi rátát illeti az Romániában a 3-6%-os tartományban, a Partiumban 2-4,5%-os tartományban mozgott a vizsgált időszak során. Összességében elmondható, hogy a romániai munkanélküliek 7,3-8,8%-a élt a Partium régióban. Ennek az aránynak a fejlődése U alakzatot mutat, tehát vizsgált időintervallum közepén jelentősen visszaesett, majd a covid-időszak elejére újra növekedett, de összességében a Partium részesedése ennél az indikátornál elmarad a többi mutató esetében tapasztalt 10% föléi arányoktól, ami kedvező sajátosságnak tekinthető a régió szempontjából. A partiumi ráta tehát jellemzően alacsonyabb, de a különbség zsugorodott 2013-2020 között, a vizsgált időszak túlnyomó részén. A Covid-megszorításokat követően ebben a tekintetben trendforduló következett be.

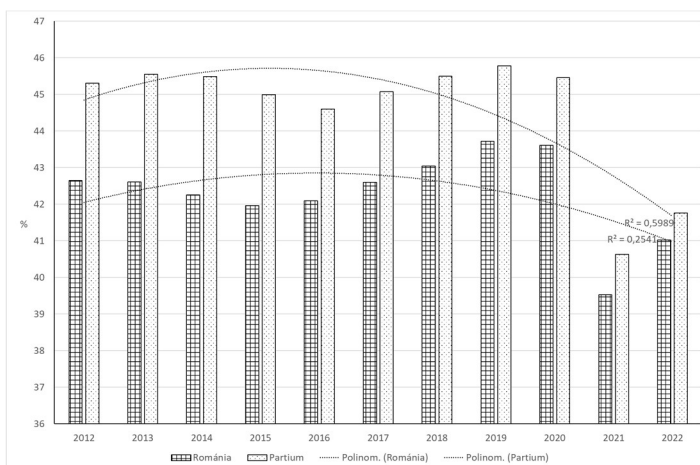
A *foglalkoztatottak* létszáma az alkalmazottak, vállalkozók, egyéni és családi vállalkozók létszámát tartalmazza, viszont nem foglalja magába a védelem, rendfenntartás, titkosszolgálatok, politikai és közhasznú civil szervezetek alkalmazottainak és a fogvatartottak számát (FOM103D, 2023.).

3. táblázat: A civil foglalkoztatottak számának (1000 fő) alakulása Romániában és a Partiumban 2012-2022 (Adatforrás: INSSE, FOM103D)

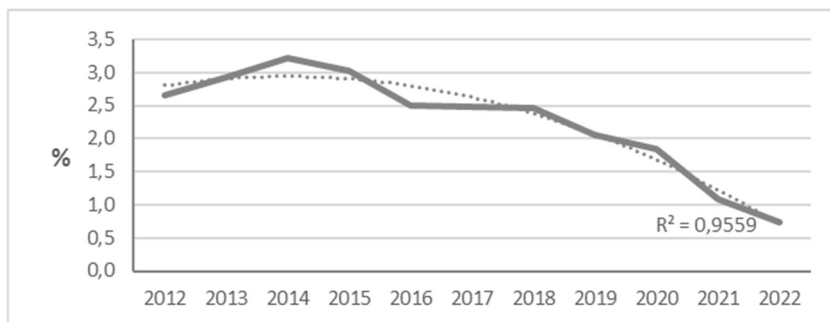
Evolution of the number of civilian employees (1000 persons) in Romania and the Partium counties, 2012-2022 (Data source: INSSE, FOM103D)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Románia	8569,6	8530,6	8431,7	8340,6	8317,6	8366,8	8407,5	8492,6	8440,8	7600,8	7812,1
Partium	928,9	930,4	926	912,5	899,5	904,3	907,6	908,2	898,6	798,1	816,6
Partium%	10,84	10,91	10,98	10,94	10,81	10,81	10,80	10,69	10,65	10,50	10,45

Ennél az indikátornál továbbra is érvényes az a korábban tett megállapításunk, amely szerint a Partium tizedét képezi a romániai egésznek (3. Táblázat). E viszonyrendszer tekintetében az elmúlt 10 év változásainak dinamikája megegyezik az aktív népesség esetében látottakkal. A Partium részarányának változásai a két indikátor esetében gyakorlatilag azonosak (corr: 0,985), mindössze a bruttó ráta mozog némileg alacsonyabb sávban (39-46% között) a foglalkoztatottak esetében, szemben az aktivitási rátával (6. ábra). Eszerint ezen indikátor esetében is tapasztalható a partiumi megyék relatív előnyének zsugorodása a vizsgált időszak végére (7. ábra).

6. ábra: A bruttó civil foglalkoztatási ráta alakulása Romániában és a Partiumban
Evolution of the gross civilian employment rate in Romania and the Partium counties

7. ábra: Partiumi foglalkoztatási ráta előnye az országos rátához viszonyítva 2012-2022
The difference between the gross civilian employment rate in Romania and the Partium counties (Partium adv.) 2012-2022 (Source: own ed. based on INSSE FOM103D)

A Partium területén mért ágazati megoszlás a feldolgozóipari (C.) ágazatban mutatja a legnagyobb (pozitív) eltérést az országos értékhez viszonyítva, a Partiumban közel 8%-kal magasabb az ágazat súlya (relatív eltérés +38%). Kisebb mértékben a mezőgazdaság (A., közel +17% relatív eltérés) és a szállítási (H, +8,6% RE) is magasabb értékeket mutat az országosnál. Öt olyan ágazat létezik, ahol a relatív eltérés 5% alatti, tehát gyakorlatilag nincs számottevő különbség az ágazati súly tekintetében Románia és a vizsgált térség között, főleg a közszolgáltatások területén, az alábbi ágazatokban: E (víz és hulladékgazdálkodás), P (tanügy), Q (egészségügy), S (egyéb szolgáltatások). Az összes többi gazdasági főágazatban a Partium lényegesen alacsonyabb súlya mérhető, főleg az amúgy országosan is alacsony súlyú főágazatok esetében mutatkozik itt jelentős relatív lemaradás pl. J. (Infokommunikáció, RE: -65%), M. (Tudomány-Technológia, -42%), N. (Közigazgatás, adminisztráció, -40%), K. (Pénzügy-biztosítás -38%), D. (Energetika), L. (Ingatlan tranzakció), R. (kultúra), B. (kitermelőipar) stb. főágazatok esetében (4. Táblázat).

Különösen aggasztó a magas tudás- pénz- és technógiagényű, illetve az ezekhez kapcsolódó irányítási ágazatok regionális alulfejlettsége. Ez a differenciált periféria-jelleggel van összefüggésben, a magas hozzáadottértékű ágazatok jelenléte tekintetében a régió egyértelműen periféria-jellegű, ugyanakkor a feldolgozóipar magas súlya ezt inkább félperiféria-jellegű enyhíti. A határmenti elhelyezkedés, az EU-s fejlettebb infrastruktúrához való könnyű hozzáférés és a 2010-es években még mindig jellemzően EU-szinten sereghajtó jövedelmi viszonyok keresztmetszetében ez érthető állapot.

4. táblázat: A foglalkoztatottság abszolút és relatív CAEN2-ágazati⁸ eltérései Romániában és a Partiumi megyékben 2022-ben (saját szerkesztés, Forrás: INSSE, FOM102A)

Absolute and relative sectoral employment gaps between Romania and the Partium counties in 2022 (author's calculations, source: INSSE, FOM102A)

	Románia	Partium	Abszolút eltérés	Relatív eltérés
A	10,99	12,86	1,86	16,96493
B	0,59	0,44	-0,15	-24,9677
C	20,51	28,26	7,75	37,78317
D	0,67	0,44	-0,23	-34,5251
E	1,75	1,71	-0,04	-2,31025
F	9,82	8,34	-1,48	-15,0383
G	16,68	15,81	-0,87	-5,21486
H	6,47	7,03	0,56	8,651337
I	2,99	2,77	-0,22	-7,36694
J	3,40	1,19	-2,21	-65,0485
K	1,30	0,81	-0,49	-37,9158
L	0,45	0,32	-0,13	-29,3375
M	2,98	1,71	-1,27	-42,4935
N	4,42	2,65	-1,78	-40,1913
O	2,73	2,22	-0,52	-18,8586
P	4,99	4,81	-0,18	-3,52372
Q	6,36	5,99	-0,38	-5,91158
R	1,07	0,78	-0,28	-26,499
S	1,82	1,86	0,04	2,259204

⁸ A CAEN2 főágazatok hierarchiája elérhető itt: <https://www.incorpo.ro/en-us/caen/> (incorpo.ro)

5. táblázat: A CAEN2 főágazatokban dolgozó foglalkoztatottak arányában bekövetkezett abszolút és relatív (PER – partiumi relatív eltérés, RER – romániai relatív eltérés) változások Romániában és a Partiumban 2012 és 2022 között (saját szerkesztés, Forrás: INSSE, FOM102A)

Absolute (AD) and relative (RD) deviation of the share of persons employed in the main CAEN2 sectors in the Partium counties (NW) and Romania (RO) between 2012 and 2022 (author's calculations, source: INSSE, FOM102A)

	Partium	Románia	PER	RER
A	-20,02	-18,30	-65,62	-65,78
B	0,06	-0,17	2,86	-29,60
C	4,52	2,91	4,62	6,21
D	-0,09	-0,13	-26,53	-23,32
E	0,55	0,32	29,63	11,74
F	3,01	2,74	37,58	26,47
G	3,18	2,93	10,06	10,58
H	1,85	1,26	19,33	13,12
I	1,29	1,19	64,96	51,36
J	0,39	1,61	31,08	73,30
K	0,07	-0,03	-4,35	-10,79
L	0,04	0,08	0,00	12,10
M	0,68	1,05	45,83	40,39
N	1,12	1,41	52,11	33,81
O	0,34	0,49	4,02	11,09
P	0,47	0,43	-2,48	-0,20
Q	2,13	2,00	36,59	32,98
R	0,28	0,34	36,17	34,14
S	0,12	-0,13	-6,17	-15,05

Az elmúlt évtizedben számottevő ágazati elmozdulás történt. Ennek dinamikája ugyanakkor azonos a régió és országos szinten (abszolút eltérések $Corr=0,995$, relatív eltérések $Corr=0,885$), az eltérések viszonylag alacsony szintűek és jellemzően azonos irányba mutatnak. A leglátványosabb változás a mezőgazdasági ágazatban foglalkoztatottak arányának drasztikus visszaesése. A változások részben az Európai Unió csatlakozásának a következményei, részben viszont egy hosszabb tendencia részét képezik, ami már az ezredforduló óta követhető. A régióban az ágazatból a foglalkoztatottak közel kétharmada tűnt el az elmúlt évtizedben (2012: 305,4 ezer fő; 2022: 105 ezer fő), miközben az ágazat aránya a régió foglalkoztatásából 33%-ról 13% alá csökkent. Az országos folyamatok eredője is azonos. Abszolút értékben országosan és regionálisan is a feldolgozóipar (C.), kereskedelem (G.), építőipar (F.), egészségügy (Q) súlya emelkedett. A relatív eltérés esetében viszont a Partiumban a szálloda és vendéglátás (I), tudományos-technológiai (M), infokommunikáció (J), kulturális (R), adminisztráció (N), egészségügy (Q), építőipar (F) esetében történt a legjelentősebb pozitív, az energetika (D) esetében pedig a legjelentősebb negatív elmozdulás (5. Táblázat). A régióban tapasztalható jelentős pozitív elmozdulások hosszútávon éppen a legérzékenyebb lemaradásokat kompenzálhatják.

Az alkalmazásban állók létszáma meghatározott, vagy meghatározatlan időre, teljes munkaidejű (nem felfüggesztett) szerződéssel alkalmazottak átlagos száma (FOM104F, 2023.), egy évre számítva (a részmunka arányos figyelembevételével). Az előző indikátorokkal ellentétben (a munkanélküliek kivételével) az adatforrás nem a rezidens népesség alapján történő számításokból, hanem az alkalmazottak költségére vonatkozó primer adatgyűjtésből származik, így pontosabb képet ad a munkaerőről, mint a számításokból származó általános mutatók. Elemzésünkben külön is követjük az A-M CAEN2-es ágazatokban dolgozókat, mivel a régió tényleges gazdasági teljesítménye tekintetében ezeknek van különös jelentőségük: a versenyszféra jellemző ágazataiban munkaszerződéssel dolgozók száma (mezőgazdaság,

kitermelő és feldolgozóipar, energetika, közművek, építőipar, kereskedelem, logisztika, turizmus-vendéglátás, infokommunikáció, pénzügy és biztosítások, ingatlanügyek, szak-, tudományos és műszaki területen). Kimaradnak tehát a közszolgáltatások, védelem, rendfenntartás, adminisztráció, tanügy, egészségügy, társadalombiztosítás, kultúra, és egyéb szolgáltatási területén dolgozó alkalmazottak.

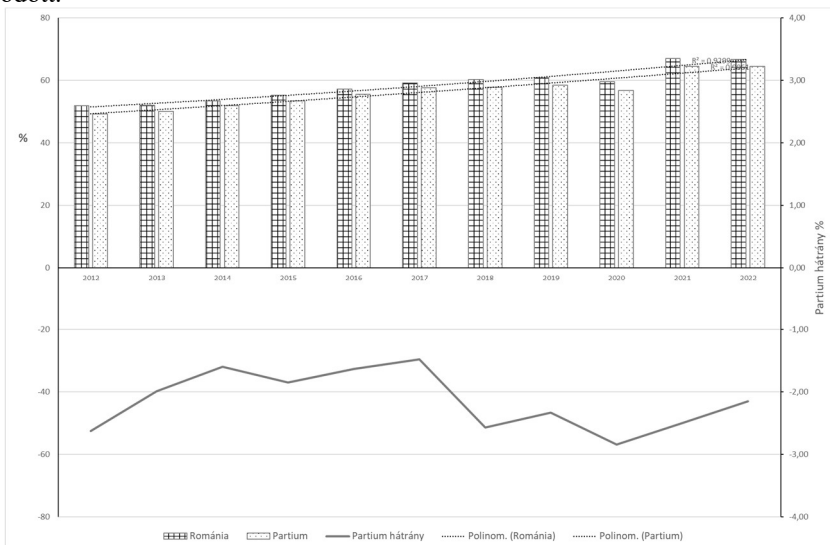
6. táblázat: Az alkalmazásban állók számának (1000 fő) alakulása Romániában és a Partiumban 2012-2022 (Adatforrás: INSSE, FOM104F)

Evolution of the number of employed persons (1000 persons) in Romania and in the surveyed Partium counties, 2012-2022 (1000 persons) (Data source: INSSE, FOM104F)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Románia	4442,8	4443,5	4507,7	4611,3	4759,4	4945,8	5068	5164,4	5031,7	5094,2	5209,4
Partium	457,2	466,1	480,2	487,5	500	521	523,7	531	510,1	514,9	526,9
Partium%	10,29	10,49	10,65	10,57	10,51	10,54	10,33	10,28	10,14	10,11	10,12

Az alkalmazásban állók száma az első olyan indikátor, ami folyamatosan növekvő trendet mutat, tehát ellentétesen mozog az eddig bemutatott sarokszámokkal. Dinamikus növekedés figyelhető meg a vizsgált időszakban, úgy országos, mint regionális szinten: 2012 és 2022 között országosan a kiindulóérték 17,2%, a Partiumban pedig 15,2%-os növekedése figyelhető meg. Románia szintjén először 2018-ban érte el újra az alkalmazásban lévők száma az 5 millió főt (6. Táblázat), majd a két covid-év megtorpanását követően az utolsó vizsgált évben 5,2 millió főn maximalizálódott. A trendből úgy tűnik, hogy még van tere a lassú további bővülésnek is.

A Partium esetében 2016-ban érte el a félmilliót az alkalmazottak száma, a maximum pedig már 2019-ben közvetlenül a világvárványt megelőzően bekövetkezett, ezt az értéket pedig a járványt követően sem sikerült újra elérni. Ennél a mutatónál is elmondható, hogy a Partium a tizedét teszi ki az országos értéknek, ez az arány az időszak első harmadában növekvő jellegű volt és a csúcstól (10,65%) 2014-ben elérve trendforduló következett. Az időszak második részében a Partium aránya csökkenő tendenciájú, a részarány a Covid időszak után 10,2%-on stabilizálódott.

8. ábra: Az alkalmazásban lévőknek a foglalkoztatottakhoz mért aránya 2012-2022 (saját szerk. INSSE FOM102A és FOM104F alapján)

Share of employment in total employment 2012-2022 (own ed. based on INSSE FOM102A and FOM104F)

Románia egyik sajátossága, hogy az alkalmazásban állók száma és a foglalkoztatottak száma között igen magas relatív eltérés mutatkozik, ami részben a teljes kelet-közép európai térség regionális sajátossága (pl. az igen magas, de idehaza nem regisztrált migrációs veszteség következménye), részben pedig a két indikátor eltérő módszertan (pl. a mezőgazdasági szektor esetén) szerinti logikájából fakad. A nagy eltérés ellenére az elmúlt 10 évben a két érték jelentős közeledése figyelhető meg. Míg 2012-ben a foglalkoztatottak számának alig több mint felét találjuk meg regisztrált alkalmazottként (2012: 51,8%), addig ez az arány 2022-ben már elérte a kétharmados arányt (8. ábra). A Partium esetében is hasonló tendencia mutatkozik (49,2%-ról, 64,5%-ra), bár meglepő módon itt némileg alacsonyabb arány mérhető, az országoshoz viszonyítva, ez a relatív lemaradás az 1-3%-os sávban ingadozott az elmúlt évtizedben. Ennek egyik oka lehet az erre a határszakaszra jellemző határon átnyúló ingázás is.

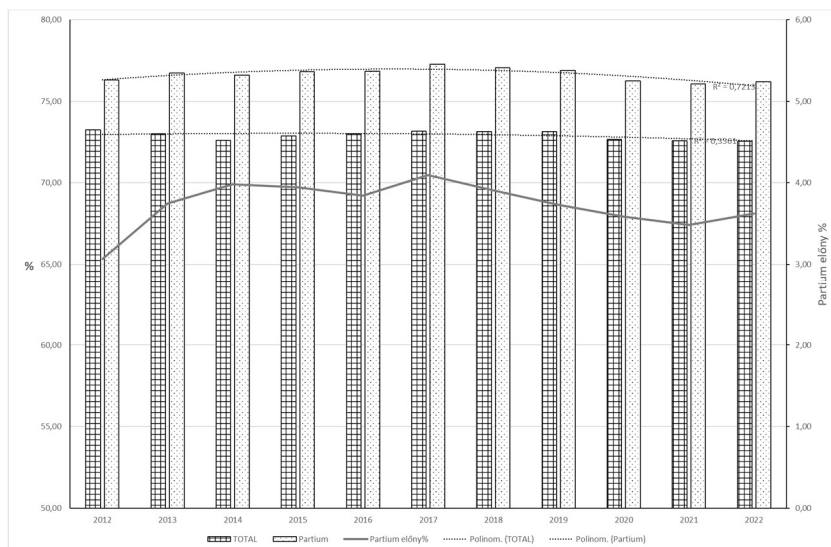
Az országos érték növekedése (16,2%) a vizsgált időszak egészére nézve biztató, az utolsó vizsgált évben jelenik meg a csúcstérték, de e biztató trend ellenére a dinamika nem mutat jelentős további bővülési lehetőséget, a 4 millió körüli értéket munkaerőimport nélkül nehezen lehetne elérni. A partiumi üveglafon-szerű csúcstérték már korábban, 2019-ben bekövetkezett. Itt alacsonyabb szintű a dinamika, a teljes időszak tekintetében 15%. A Partium kapcsán jó hír, hogy a versenyszféra relatív aránya eddig is magasabb volt, bizonyos években a 11%-os értéket is meghaladta (7. Táblázat), bár ez az előny és ezzel együtt a régió súlya 2018-tól jelentősen mérséklődött (2022: 10,6%)

7. táblázat: Az A-M. CAEN2-ágazatokban dolgozó alkalmazásban állók számának (1000 fő) alakulása Romániában és a Partiumban 2012-2022 (Adatforrás: INSSE, FOM104F)

Evolution of the number of persons employed in CAEN2 sectors A-M (1000 persons) in Romania and the Partium counties, 2012-2022 (Data source: INSSE, FOM104F).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Románia	3253,8	3243,7	3273,3	3360,1	3474,2	3618,8	3707,5	3777,9	3655,6	3697,5	3780,3
Partium	348,8	357,7	367,8	374,5	384,2	402,6	403,6	408,3	388,8	391,6	401,4
Partium%	10,72	11,03	11,24	11,15	11,06	11,13	10,89	10,81	10,64	10,59	10,62

A versenyszférára jellemző AM CAEN2-ágazatokban dolgozók aránya az összes alkalmazásban lévőhöz viszonyítva meglehetősen stabil. Romániai szinten ez az arány a teljes időszakban a 72-74%-os, a Partium esetében pedig magasabb, a 76-78%-os sávban mozog, ami a régióknak stabil 3-4% közötti előnyt biztosít (9. ábra).

9. ábra: Az A-M. CAEN2-ágazatokban dolgozók aránya az alkalmazásban állók számához viszonyítva Romániában és a Partiumban 2012-2022. (saját szerk. INSSE, FOM104F alapján)

Share of persons employed in A-M. CAEN2 sectors as a percentage of the employed population in Romania and the Partium counties, 2012-2022 (own ed. INSSE, based on FOM104F)

2022-ben az A-M. ágazatok szerinti megoszlásban jelentős eltérés mutatkozik az országos és a partiumi regionális alkalmazotti struktúra tekintetében. Ez a feldolgozóipar (C.) feltűnő partiumi részarányában mutatkozik meg elsősorban, hiszen az elmúlt évtizedes relatív csökkenés ellenére (a Partiumban az ágazat részaránya jelentősen mérséklődött⁹ pl. a 2014-ben regisztrál 47,5%-os maximumot követően) még 2022-ben is 40% fölötti részesedéssel bírt az A-M. ágazatokban alkalmazottak körében, míg országosan a feldolgozóipar aránya (szintén relatív térvesztés mellett) 2022-re 30% alá mérséklődött.

A feldolgozóipar kiemelkedő felülreprezentáltsága mellett (abszolút értékben 12,4%-os előny 2022-ben) még szállítási (H) ágazat regionális súlya haladja meg az országos értéket, ami az ismert kapuvárosi funkciók (Nagyvárad, Arad, Szatmárnémeti) ismeretében nem meglepő, továbbá egy enyhe felülreprezentáltság a mezőgazdasági ágazat esetében is mérhető. A feldolgozóiparban mért kiugró érték árát lényegében az összes többi, eddig nem említett ágazat „fizeti meg”, a turizmus és az építőipar még alig marad el az országos aránytól, de az összes többi ágazat jelentős aránybeli lemaradást mutat, különösen a szolgáltatói szektoron belül az infokommunikációs, pénzügy-biztosítás és a tudományos-technológiai (J., K., M.) ágazatok alulreprezentáltsága szembevető (8. Táblázat).

8. táblázat: Az alkalmazottak megoszlásának abszolút és relatív ágazati eltérései Románia és a Partiumi megyék között 2022-ben (saját szerkesztés, Forrás: INSSE, FOM104F).

Absolute and relative sectoral differences in the distribution of employees between Romania and the Partium counties in 2022 (own calculations, source: INSSE, FOM104F).

Ágazat	2022RO%	2022P%	Abszolút eltérés	Relatív eltérés
A	3,32	3,54	0,22	6,635236
B	1,18	0,85	-0,32	-27,4105
C	29,46	41,89	12,44	42,21692

⁹ Létszámbeli stagnálás/enyhe növekedés mellett.

D	1,34	0,90	-0,44	-32,7982
E	2,75	2,40	-0,35	-12,8196
F	11,49	10,58	-0,91	-7,90335
G	23,80	20,43	-3,38	-14,1909
H	7,53	8,33	0,80	10,6209
I	4,93	4,64	-0,29	-5,89932
J	6,08	2,00	-4,08	-67,1363
K	2,29	1,29	-0,99	-43,4322
L	0,77	0,59	-0,18	-22,9219
M	5,07	2,55	-2,51	-49,6003

Ami az elmúlt évtizedben bekövetkezett változásokat illeti tapasztalható egyfajta eltolódás a szekundér szektor irányából a tercier szektor felé. Még meglepőbb talán a mezőgazdaság ágazatban történő alkalmazottság bővülése, különösen annak fényében, hogy a foglalkoztatottsági és az alkalmazottak létszáma közötti szakadék egy jelentős hányada ebből a szektorból származik¹⁰. Országos szinten három ágazatban csökkent az alkalmazottak létszáma az elmúlt évtizedben: a kitermelőipari (B.), energetikai (D.) szektorban meredeken, míg a pénzügy-biztosítási (K.) ágazatban mérsékelt csökkenés tapasztalható. Az első két esetben az általános gazdasági trendek mellett valószínűsíthető a zöld átállás hatása, míg ez utóbbi esetben talán már a digitalizáció játszik jelentősebb szerepet. A Partium esetében ugyanezen ágazatok mellett még az ingatlanpiaci (L.) is enyhe visszaesést mutat, igaz, hogy cserébe az eleve kisebb súlyú kitermelőipar visszaesése itt sokkal mérsékelt volt. A legnagyobb részarányal bíró feldolgozóipar országosan és regionálisan is nagyon mérsékelt létszámbővülést jelez. A legjelentősebb létszamarányos elmozdulást országosan és regionálisan is az infokommunikációs szektorban (J. – országosan +95%-os, regionálisan +90%-os létszámbővüléssel) mutatkozik, ezt a turizmus-vendéglátás (+62% országosan, +65% Partiumban) követ, annak ellenére, hogy a covid időszakban ez utóbbi a szektorban jelentős törés következett be (9. Táblázat).

9. táblázat: A CAEN2 főágazatokban dolgozó foglalkoztatottak arányában bekövetkezett abszolút és relatív (PER – partiumi relatív eltérés, RER – romániai relatív eltérés) arányváltozások Romániában és a Partiumban 2012 és 2022 között (saját szerkesztés, Forrás: INSSE, FOM104F).

Absolute and relative changes in the share of persons employed in the main CAEN2 sectors (in relative dev.) in Romania and the Partium counties between 2012 and 2022 (author's calculations, source: INSSE, FOM104F).

Ágazat	Partium	Románia	PER	RER
A	0,77	0,13	47,34	20,9
B	-0,17	-0,79	-3,79	-30,5
C	-4,22	-3,24	4,56	4,7
D	-0,48	-0,76	-24,73	-25,9
E	-0,11	-0,30	10,13	4,8
F	1,28	0,54	30,93	21,9
G	-0,30	0,50	13,41	18,7
H	1,14	-0,30	33,33	11,7
I	1,40	1,39	64,72	61,7
J	0,79	2,46	90,50	94,9

¹⁰ A mezőgazdasági szektorban foglalkoztatottak száma a vizsgált 10 éves időintervallumban 2510 ezerről 859 ezerre zuhant országosan (305 ezerről 104 ezerre a Partiumban), miközben a mezőgazdaságban alkalmazottak száma számottevően növekedett ugyanezen az időszakon (Romániában 104 ezerről 125 ezerre, Partiumban pedig 9,6 ezerről 14 ezerre). Ez egyfajta professzionálisizációt mutathat, a háztáji és őstermelői típusú gazdaságok számának leépülése mellett, az üzemszerű gazdálkodás felé tolódik el az ágazat tevékenysége.

K	-0,54	-0,67	-18,68	-10,2
L	-0,12	-0,01	-4,33	15,0
M	0,55	1,06	46,37	46,9

Partiumi munkaerőpiaci összefüggések vizsgálata

A vizsgálatból látható, hogy a Partiumi megyéknek 10%-os súlya van a Romániai munkaerőpiacon. A partiumi megyék fajlagos munkaerőpiaci mutatószámai (aktivitási ráta, foglalkoztatási ráta, alkalmazottak aránya) némileg kedvezőbbek az országos értéknél, de ez az előny a vizsgált évtized végére elfogyott, vagy jelentős mértékben mérséklődött. A partiumi regionális munkaerőpiac fő jellegzetessége az alacsonyabb szintű munkanélküliség és a határon átívelő ingázás lehetősége mellett, az a feldolgozóipar (C.-ágazat) és a szállítások (H.) számottevően magasabb súlyában rejlik. Mindkettő földrajzi sajátosságban gyökerezik és a térség romániai határ- és kapufunkciójával függ össze.

A feldolgozóipar (C.) és a szállítás (H.) ágazatainak relatív súlyához kapcsolódó eredményünket statisztikai próbával is megpróbáltunk visszaigazolni (10. Táblázat). A romániai megyéknek belül előbb két csoportot határoztunk meg (partiumi, nem-partiumi megyék), majd ebben a bontásban egyszempontos varianciaanalízist futtatunk le R programban (10. Táblázat), a két vizsgált ágazat (C. és H.) együttes alkalmazottakon belüli arányára. Az eredmény szignifikáns, de gyenge összefüggést mutatott.

10. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízis eredménye a partiumi megyékre

Result of the one-way ANOVA for the Partium counties

Kategóriák	Átlag	Szórás
Partiumi megyék	9,9167	2,1573
Nem partiumi megyék	6,7303	2,7902
ANOVA		
F-érték	5,985	
Szignifikancia	0,0189*	

Feltételezve, hogy a feldolgozóipar (C.) és a szállítás (H.) ágazatok relatív súlya alapvetően a nyugati határmenti fekvésből és a kapufunkcióból fakad egy kontrollvizsgálatot is végeztünk, amelyben a partiumi mintából eltávolítottuk a magyar határral nem érintkező két megyét, viszont befoglaltuk az azzal érintkező bánági egységet, Temest (11. Táblázat). Az így létrejövő négyes megyecsoportra újra lefuttattuk a vizsgálatot, az eredmény szignifikanciaszintje pedig emelkedett. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy ténylegesen a kapufunkció a magyarázó tényező.

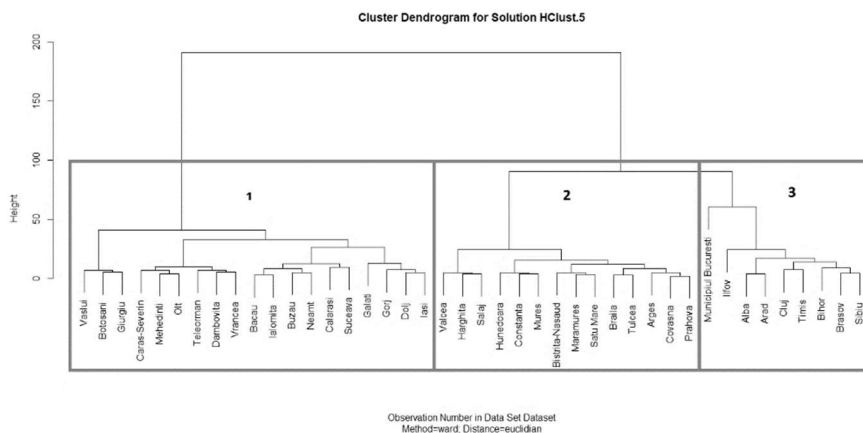
11. táblázat: Az egyszempontos varianciaanalízis eredménye a nyugati határmegyékre

Result of the one-way ANOVA for the four bordering counties

Kategóriák	Átlag	Szórás
Partiumi megyék	11,3577	2,1635
Nem partiumi megyék	6,6625	2,5982
ANOVA		
F-érték	12,1	
Szignifikancia	0,0012*	

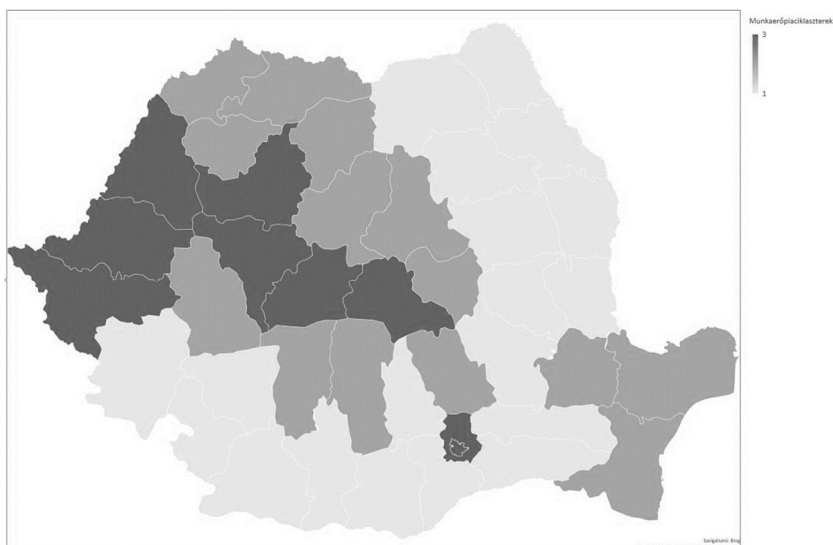
A partiumi térség belső munkaerőpiaci koherenciája vizsgálatának elvégzéséhez hierarchikus klaszterelemzést végeztünk Románia megyéire a legfontosabb munkaerőpiaci indikátorokra (munkaképes lakosság aránya, aktivitási-, foglalkoztatási- és munkanélküliségi ráta, az alkalmazottak a foglalkoztatáson belüli aránya, a feldolgozóipari és szállítási szektoron belüli

alkalmazottak aránya). Az eredmények három főklaszter létezését mutatják (10. ábra), amelyek a térszerkezeti viszonyokkal is szoros összefüggést mutatnak. Az eredményt térképen ábrázoltuk (11. ábra).

10. ábra: Munkaerőpiaci klaszterelemzés a romániai megyékre 2022 (Saját szerk.)
Labour market cluster analysis for Romanian counties 2022 (Own ed. R-project)

A 3-sal jelölt klaszter kilenc megyét foglal magába, amely a legdinamikusabb gazdasági és munkaerőpiaci viszonyokkal jellemezhető megyéket jelenti. Folytonos területet alkot a magyar-román határtól (Temes, Arad, Bihar megyék), ami egyben EU belső határ is, a nyugat romániai térben központi helyet elfoglaló Kolozs megyén keresztül Dél-Erdély irányába (Fehér, Szeben, Brassó megyék) a legfontosabb infrastrukturális pályákat követve. Bukarest és az elővárosi övezetét magába foglaló Ilfov megye szigetszerűen jelennek meg. A második klaszter a közepesen teljesítő (14) megyéket foglalja magába és ezek pufferövezet-szerűen veszik körül a „fejlett” klasztert magukba foglalva a fejletlenebb erdélyi és partiumi megyéket és a legfejlettebb délieket (Vâlcea, Argeș, Prahova), összekapcsolva a legfejlettebb klaszter két különálló darabját. A közepes klaszterhez külön területként tartozik három, az ország délkeleti sarkába fekvő megye fontos kikötővárosokkal. A legfejletlenebb klaszter kifliszerűen elhelyezkedve az összes moldvai (8), továbbá 10 déli és egy bánági (Krassó-Szörény) megyét foglalja magába.

11. ábra: A munkaerőpiaci klaszterelemzés térképi ábrázolása 2022 (saját szerkesztés)
Labour market cluster analysis map 2022 (own editing)

Következtetések

A magyar-román államhatár egyben jelentős európai választóvonal is munkaerőpiaci jellemzők tekintetében. Románia északnyugati megyéi ugyanakkor pufferövezetet képeznek és némileg puhítják ennek a választóvonalnak a kontrasztját, azáltal, hogy a határvidék megyéire jellemző értékek, ha enyhe mértékben is, de magasabbak, tehát köztes értéket képeznek a Közép-Európára jellemző magasabb szintek felé. A régió alapsajátosságai a félperiférijelleg irányában mutatnak (magasabb relatív foglalkoztatás, alacsonyabb munkanélküliség, a feldolgozóipari ágazat kiemelkedő súlya), illetve a tranzitszerepkörhöz és kapufunkcióhoz kapcsolódnak (szállítási ágazat magasabb jelenléte). Ezen mutatók alapján azonban a partiumi megyék két alcsoportra oszthatók: a déli Arad, Bihar kapumegyék félperifériaként már megkezdtek a felzárkózást a romániai gazdasági centrumhoz, míg az észak-partiumiak (Szatmár, Szilágy, Máramaros) inkább stagnáló jellegűek. A regionális sajátosságok nyilván nem a „partiumiságból”, hanem a határmenti jellegből fakadnak, a határmenti megyékre elvégzett vizsgálattal markánsabban kimutathatók, az amúgy a Partium egészénél is mérhető regionális jellemzők.

Irodalomjegyzék

- *. (2024.. 01. 17.). *incorpo.ro*. Forrás: CAEN Codes - Nomenclature: <https://www.incorpo.ro/en-us/caen/>
- CON103I. (2023). PIB pe macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete - calculat conform CAEN Rev.2 - 2021. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- EUROSTAT. (2023.. 06. 21.). Employment and activity by sex and age - annual data. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/lfsi_emp_a\\$defaultview](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/lfsi_emp_a$defaultview)
- FOM101A. (2023.). Resurse de munca pe sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 15., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

- FOM102A. (2023.). Populatia activa civila pe sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- FOM103D. (2023.). Populatia ocupata civila pe activitati ale economiei nationale la nivel de sectiune CAEN Rev.2, sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- FOM104F. (2023.). Numarul mediu al salariatilor pe activitati ale economiei nationale (sectiuni si diviziuni) CAEN Rev.2, sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- FOM106E. (2023.). Castigul salarial nominal mediu net lunar pe activitati ale economiei nationale (sectiuni si diviziuni) CAEN Rev.2, sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- GOECKE, H.–HÜTHER, M. (2016.). Regional Convergence in Europe. *Intereconomics*, 51., 165–171. doi:<https://doi.org/10.1007/s10272-016-0595-x>
- HORECZKI, R.–RÁCZ, S.–BILASCO, S.–SZILÁGYI, F. (2023.). Evolution of urbanisation and metropolitan development in Romania. *Deturope*, 15 (2), 28-47.
- INT104D. (2023.). Cifra de afaceri din unitatile locale active, pe activitati ale economiei nationale la nivel de sectiuneCAEN Rev.2, clase de marime dupa numarul de persoane ocupate, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete, preturi curente. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- KOCZISZKY, G.–SZENDI, D. (2023.). Analysis of the expected development paths of Central-Eastern European countries between 2022 and 2025. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 20 (2), 14-30. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: https://www.strategiaifuzetek.hu/files/746/2023-2_02.pdf
- LIPTÁK, K.–TÓTH, Z.–VERES, L. (2014.). Tér szerkezeti változások kistérségi és települési szinten a rendszerváltás óta. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 9 (2), 83-89. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: https://www.strategiaifuzetek.hu/files/357/83_2014-2374z_2014_2.pdf
- MINISTERUL MUNCII ȘI SOLIDARITĂȚII SOCIALE. (2023.. 12. 29.). Comunicat de presă: Executivul a aprobat un contingent total de 100.000 de lucrători nou-admiși pe piața forței de muncă în anul 2024. București. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/7146-cp-contingent-29122023>
- PATRONATUL IMPORTATPRILOR DE MUNCA. (2021.). Guvernul a aprobat dublarea numarului de cetateni non-Eu care pot lucra pe teritoriul Romaniei in anul 2021. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: https://www.pifm.ro/_files/ugd/06b95c_f13bd610b7e3454db0abfed010ffa346.pdf
- POP105A. (2023.). POP105A - Populatia rezidenta la 1 ianuarie pe grupe de varsta si varste, sexe si medii de rezidenta, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- SIMIONESCU, M.–LAZÁNYI, K.–SOPKOVÁ, G.–DOBEŠ, K.–BALCERZAK, A. (2017.). Determinants of Economic Growth in V4 Countries and Romania. *Journal of Competitiveness*, 9(1), 103-116. doi:<https://doi.org/10.7441/joc.2017.01.07>
- SOM101E. (2023.). Someri inregistrati la sfarsitul lunii, pe sexe, judete si localitati. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2023.. 01. 10., forrás: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

- SOM103A. (2023.). Rata somajului pe sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare si judete. Institutul Național de Statistică. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: <http://statistici.INSSE.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>
- SURUBARU, N. C. (2020.). European funds in Central and Eastern Europe: drivers of change or mere funding transfers? Evaluating the impact of European aid on national and local development in Bulgaria and Romania. *European Politics and Society.*, 22-2., 203-221. doi:<https://doi.org/10.1080/23745118.2020>
- SZILÁGYI, F. (2019). *Partium–Reintegráció a magyar-román határvidéken*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar.
- SZILÁGYI, F. (2019-2.). The Concept of Partium Region. In F. Szilágyi, I. Süli-Zakar, M. Bakk, *PARTIUM - BORDERS, ETHNIC GROUPS AND TERRITORIAL DEVELOPMENT* (old.: 181-266.). Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- SZILÁGYI, F.–ELEKES, T. (2020.). Changes in administration, spatial structure, and demography in the Partium region since the Treaty of Trianon. *Regional Statistics*, 101-119.
- SZILÁGYI, F.–MIKLÓSNÉ ZAKAR, A. (2021.). CENTRUMOK ÉS PERIFÉRIÁK MOZGÁSBAN – TÉRSZERKEZETI VÁLTOZÁSOK A PARTIUMBAN TRIANONTÓL NAPJAINKIG. *KISEBBSÉGI SZEMLE*, 6 (4), 43-71.
- TÓTH, G.–NAGY, Z. (2016.). Centrum periféria viszonyok Kelet-Közép-Európa térszerkezetében. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 18-31. Letöltés dátuma: 2024.. 01. 10., forrás: https://www.strategiaifuzetek.hu/files/313/18_2016-1Strategiei+fuzetek_2016_I.pdf
- WILLIAMS, A.–JEPHCOTE, C.–JANTA, H.–LI, G. (2018.). The migration intentions of young adults in Europe: A comparative, multilevel analysis. *Population, Space and Place.*, 24. e2123. doi:<https://doi.org/10.1002/psp.2123>